

IZVJEŠTAJ UPRAVNOG ODBORA O RADU PDH-e PODNESEN GLAVNOJ SKUPŠTINI 1. VI 1973.

Ovaj izvještaj o radu Povijesnog društva Hrvatske bit će nešto podulji i obuhvatit će period od prošle glavne skupštine 18. I 1969, u toku kojeg je ostvarena zapažena djelatnost Društva i pojedinih njegovih podružnica. Radi preglednosti izlaganja govorit ćemo u izvještaju o:

- A) organizacionim problemima
- B) znanstvenim skupovima i savjetovanjima
- C) suradnji sa Savezom društava historičara Jugoslavije
- D) izdavačkoj djelatnosti Društva i
- E) radu podružnica Povijesnog društva Hrvatske.

A) ORGANIZACIONI PROBLEMI

Članovi našeg društva okupljeni su u 11 podružnica, od kojih samo 7 rade aktivno i o svom radu obavještavaju Upravni odbor. Aktivne su ove podružnice: za Istru u Puli, u Šibeniku, Zadru, Zagrebu, na otoku Krku, u Pakracu i Čakovcu. Spomenute podružnice poslale su i svoje izvještaje, dok ostale nisu ni na dva uzastopna poziva Upravnog odbora ništa odgovorile. Upravni odbor nije prekinuo vezu ni s tim podružnicama, pa i nadalje šalje svoje glasilo »Historijski zbornik« podružnicama u Rijeci, Splitu, Dubrovniku, Vinkovcima, Slavonskoj Požegi, Slavanskom Brodu, Varaždinu i Petrinji, iako te podružnice imaju samo neke osobne kontakte s članovima Upravnog odbora. U toku proteklog perioda zamrla je djelatnost nekad aktivnih podružnica u Rijeci i Varaždinu, o radu kojih PDH nema nikakvih podataka.

Nećemo zacijelo pogriješiti ako pasiviziranje spomenutih i nekih drugih podružnica PDH-e dovedemo u vezu s apsurdnom situacijom u kojoj se hrvatska historiografija posljednjih godina našla i o kojoj je Upravni odbor bio primoran da u dvije prilike javno progovori.*

Problem suradnje Upravnog odbora s podružnicama pretežno je problem nedostatka finansijskih sredstava. Do sada nije bilo moguće uputiti ni jednog člana Upravnog odbora, čak ni kao predavača, u bilo koju podružnicu izvan Zagreba niti poslati bilo kojeg člana podružnice iz ostalih kulturnih središta u SR Hrvatskoj na sastanak Upravnog odbora u Zagrebu. Naime, nadležne institucije u Hrvatskoj i nakon svih naših molba nisu dodijelile ni jedan dinar za osnovnu egzistenciju društva tj. za plaćanje režijskih troškova u

* V. priloge uz ovaj izvještaj. — Radi dokumentarnog značenja dodaje se kao 3. prilog »Pismo grupe povjesničara drugu Mirku Božiću«. I. K.

vezi s tekućim održavanjem i izvršavanjem redovnih zadataka Društva. Upravni odbor, doduše, nema režijskih troškova za prostorije, elektriku i telefon, jer se prostorije Društva nalaze na Filozofskom fakultetu, na kojem je smještena i vrijedna biblioteka PDH, a Fakultet ne traži za to nikakve novčane naknade. Nadalje, sastanci Upravnog odbora održavaju se u prostorijama Društva nastavnika Sveučilišta i visokih škola u Zagrebu, a naše društvo ne plaća najamninu za održavanje takvih sastanaka. Međutim, sredstva nedostaju za one najosnovnije aktivnosti Društva, potrebne prilikom nužnih pismenih kontakata s podružnicama ili s nekim drugim institucijama. Da bi ipak u takvim okolnostima bila moguća bilo kakva djelatnost, Upravni odbor preuzima i neke poslove izvan svoje djelatnosti koje financira bilo Savjet za naučni rad bilo Komisija za kulturne veze s inozemstvom, pa se unutar tih strogo namjenskih sredstava ostvaruje neki manji iznosi potrebni za pokriće najnužnijih izdataka. Koliko je naša financijska situacija teška, pokazat ćemo na jednom primjeru. Kao član Saveza društava historičara Jugoslavije, PDH dužno je platiti kotizaciju — članarinu u iznosu od 1000 ND godišnje. Zbog te obaveze Društvo je svojim dopisom br. 15 od 17. III 1972. zatražilo od Savjeta za naučni rad SR Hrvatske novčanu pomoć s kojom bi se Savezu namirila spomenuta članarina. Savjet tom zahtjevu nije udovoljio, ali je s iznosom od 4.000 ND financirao organizaciju sastanka Naučnog odbora za pripremu VII kongresa historičara Jugoslavije. Navedeni sastanak održan je u Zagrebu, pa je u okviru troškova oko tog sastanka Upravni odbor doznao Savezu i iznos od 2.000 ND i time pokrio kotizaciju za g. 1971 i 1972. Međutim, za g. 1973. PDH ne raspolaže nikakvim sredstvima kojima bi podmirio kotizaciju Savezu.

U molbi Povijesnog društva Hrvatske br. 53 od 28. III 1973, pozivajući se na dopis Savjeta za naučni rad kojim su znanstvena društva obaviještena o mogućnosti dobivanja nekih sredstava za društveni rad, zatražili smo iznos od 15.000 ND s kojim bismo deset povjesničara SR Hrvatske uputili na kongres historičara Jugoslavije u Budvi. Čini se, međutim, da će Savjet odobriti taj zahtjev, ali će vjerojatno odbiti zatraženu svotu od 13.000 ND za pokriće putnih troškova predavača, koji bi trebali informirati članove naših podružnica o novim znanstvenim rezultatima i pri tom održavati nužne kontakte između podružnica i središnjice. Za svoju osnovnu djelatnost u 1973. Upravni odbor je uštedio skromni iznos iz sredstava primljenih za organizaciju znanstvenog skupa u povodu 400-godišnjice seljačke bune. Tom će uštedom omogućiti devetorici nastavnika iz Hrvatske da prisustvuju međunarodnom skupu posvećenom seljačkim bunama od XV do XIX stoljeća, koji se od 2. do 7. VII održava u Mariboru.

B) ZNANSTVENI SKUPOVI I SAVJETOVANJA

Unatoč svima navedenim teškoćama Povijesno društvo Hrvatske je u proteklom periodu aktivno sudjelovalo u organizaciji nekih uspješnih znanstvenih skupova. Od 24. do 26. travnja 1971. održan je u Čakovcu znanstveni skup o »Zrinskim i Frankopanima u hrvatskoj povijesti i kulturi«, na kojem su neki članovi društva održali zapažene referate. Njihovi prilozi objavljeni su u »Radovima Instituta za hrvatsku povijest« i u »Historijskom zborniku«.

Od 22. do 23. studenog 1971. održan je u Zagrebu znanstveni skup o temi »Eugen Kvaternik i Rakovička buna«. Referati održani na tom skupu objavljeni su u »Časopisu za suvremenu povijest«, glasilu Instituta za historiju radničkog pokreta u Zagrebu.

U povodu 100-godišnjice Ljudevita Gaja održan je znanstveni skup u Zagrebu. Simpozij je organiziralo Povijesno društvo Hrvatske zajedno sa Institutom za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, a sve pripreme obavio je Znanstveni odbor u sastavu: J. Šidak, M. Gross, I. Kampuš i N. Stančić. Svi referati održani na spomenutom znanstvenom skupu na kojem su sudjelovali i istraživači iz Čehoslovačke, Italije, Mađarske, Austrije i Sjedinjenih Država, objavljuju se u »Radovima 3« Instituta za hrvatsku povijest.

Na poziv Odbora za proslavu 400-godišnjice seljačke bune, Povijesno društvo Hrvatske i Institut za hrvatsku povijest kao organizatori te Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, Savez historijskih društava Jugoslavije, Historijski institut JAZU u Zagrebu, Institut za izučavanje Vojvodine iz N. Sada i Institut za narodnu umjetnost u Zagrebu organizirali su znanstveni skup u povodu 400-godišnjice hrvatsko-slovenske seljačke bune. Na tom su simpoziju iznijeli svoje referate povjesničari iz Hrvatske, Slovenije, Austrije, Mađarske i Slovačke. Osim povjesničara referate su održali etnografi, književni historičari i jedan muzikolog. Svi se oni objavljuju u »Radovima 5« Instituta za hrvatsku povijest.

Na spomenutim skupovima održana su 62 referata što predstavlja velik znanstveni doprinos i značajan uspjeh Povijesnog društva Hrvatske.

Osim toga, važna djelatnost PDH-e ostvaren je u suradnji s predstavnicima Zemaljske vlade iz Gradišća, kojom prilikom je, u suglasnosti s Komisijom za kulturne veze s inozemstvom, utvrđeno da će Povijesno društvo Hrvatske surađivati u radu Kulturno-povijesnog simpozija »Mogersdorf« kao ravnopravni sudionik. Tom su suradnjom obuhvaćeni također Mađari i Slovenci. Već 1972. na simpoziju »Mogersdorf« u Köszögu (Mađarska) sudjelovalo je 16 učesnika iz SR Hrvatske. Šestorici službenih delegata i referentima na simpoziju platila je troškove puta i boravka Komisija za kulturne veze s inozemstvom, petorici učesnika Povijesno društvo Hrvatske, a jedan je delegat na prijedlog PDH-e dobio stipendiju mađarske vlade. Tom su prilikom podnijeli referate I. Kampuš, I. Karaman, M. Andrić i M. Despot.

Delegati Društva B. Krizman i I. Kampuš sudjelovali su kao predstavnici suorganizatora i u pripremama ovogodišnjeg simpozija, koji se od 2. VII 1973. održava u Mariboru s temom »Položaj seljaka i seljački ustanci od XV do XIX stoljeća«. Osim dvaju referata (I. Karaman, J. Adamček), predstavnici PDH-e pripremili su cjelodnevnu ekskurziju »Tragovima hrvatsko-slovenske seljačke bune« i udovoljili svim ostalim obavezama koje proizlaze iz ugovora o suradnji na organizaciji simpozija »Mogersdorf«. Upravni odbor obavijestio je sve podružnice o uvjetima smještaja na simpoziju u Mariboru i zamolio da svaka podružnica prijavi po jednog člana za spomenuti skup. Prema ugovoru koji su potpisali svi učesnici simpozija »Mogersdorf«,

Povijesno društvo je dužno da kao organizator pripremi u Hrvatskoj 1974. idući znanstveni skup »Mogesdorf«. Početne pripreme su već u toku i Upravni odbor će ispuniti svoju obavezu uz uvjet da Komisija za kulturne veze i Savjet za naučni rad osiguraju financijska sredstva potrebna za održavanje takvog međunarodnog skupa.

Osim suradnje na simpoziju »Mogesdorf« predstavnici PDH i Instituta za hrvatsku povijest u Zagrebu dogovorili su i druge oblike suradnje s delegatima Zemaljske vlade u Gradišću. Na sastancima u Željeznom (8—10. V 1972) I. Karaman kao pročelnik Znanstvenog odbora za istraživanje povijesti Gradišćanskih Hrvata i I. Kampuš u ime PDH-e utanačili su sa spomenutim predstavnicima iz Gradišća:

- a) uzajamna predavanja, uzajamna gostovanja predavača iz Hrvatske i Gradišća s tim da će u Gradišću jednom godišnje, u okviru diskusio-nih popodneva koji se održavaju u Željeznom, gosti iz Hrvatske održati predavanja na njemačkom jeziku, a jednom godišnje organiziralo bi se i jedno popularnije predavanje u Velikom Borištofu na hrvatskom jeziku. Za uzvrat će i u SR Hrvatskoj PDH organizirati dva predavanja koja će održati referenti iz Gradišća. U okviru tih dogo-vora u maju 1973. održao je prvo predavanje B. Krizman u Željeznom s temom »Gradišće na Pariškoj mirovnoj konferenciji«.
- b) PDH surađuje i u onim aktivnostima koje vodi Institut za hrvatsku povijest odnosno njegov Znanstveni odbor, a među kojima su predvi-đeni i znanstveni skupovi posvećeni istraživanju povijesti Gradišćan-skih Hrvata i zajedničke publikacije.

Prema dogovorima koji su od 1—3. listopada 1971. održani u Budim-pešti između predstavnika Saveza historičara Jugoslavije i Povijesnog dru-štva Mađarske zaključeno je uz ostalo da će se uspostaviti suradnja hrvatskih i mađarskih historičara. Ta odluka realizirana je na zajedničkom sastanku spomenutih historičara u Zagrebu (ožujak 1972) i tom je prilikom dogovoren ovaj plan njihove zajedničke suradnje:

- a) povjesničari iz Hrvatske i Mađarske zajednički će surađivati pri orga-nizaciji naučnih skupova »Mogesdorf«;
- b) organizirat će razmjenu rezultata svojih znanstvenih istraživanja obo-stranim objavljivanjem znanstvenih studija u časopisima koji izlaze u Hrvatskoj i Mađarskoj;
- c) organizirat će recipročno gostovanje predavača;
- d) uzajamno će recenzirati školske udžbenike;
- e) organizirat će radna savjetovanja i
- f) zamjenjivat će publikacije.

C) SURADNJA SA SAVEZOM DRUŠTAVA HISTORIČARA JUGOSLAVIJE

Članovi PDH aktivno sudjeluju u zajedničkim tijelima i komisijama Sa-veza društava historičara Jugoslavije: u Izvršnom odboru, nacionalnim komi-tetima, u redakciji JIČ-a, u redakciji »Nastave povijesti«. Upravni odbor

PDH preuzima i izvršava sve obaveze koje proizlaze iz zajedničkog rada jugoslavenskih historičara. Tako je Upravni odbor organizirao u Zagrebu sastanak Naučnog odbora za organizaciju VII kongresa historičara Jugoslavije i sastanak redakcije časopisa »Acta Jugoslaviae historica«.

Još 1968. na kongresu u Ohridu odlučeno je da će se VI kongres historičara Jugoslavije održati 1973. u Crnoj Gori s temom »Odnos sela i grada kroz historiju«. PDH je pozvalo svoje članove, znanstvene radnike i institucije, da prijave referate za spomenuti kongres i prosljedilo sve prispjele prijave Savezu.

Prema dogovoru grupe ekonomskih povjesničara iz Beograda, Zagreba i Sarajeva u Zagrebu je održan okrugli stol o temi »Industrijska revolucija u jugoslavenskim zemljama«. Spomenuti skup s uspjehom je organizirao pročelnik ekonomske sekcije PDH Ivan Erceg uz pomoć Historijskog instituta JAZU.

D) IZDAVAČKA DJELATNOST

Glavni napor Društva na izdavačkom planu usmjeren je na održanje »Historijskog zbornika«, koji je potkraj 1972. izašao za g. 1970—71. Svi poslovi oko tog časopisa — urednički, tehnički, administrativni (osim korektura) — obavljaju besplatno članovi Društva, ponajviše glavni urednik prof. dr Jaroslav Šidak. Izlaženje »Historijskog zbornika« omogućeno je dotacijom Savjeta za naučni rad, koja pokriva troškove tiskanja. Tako istraživači u znanstvenom glasilu Društva objavljuju rezultate svojih znanstvenih istraživanja a zamjenom sa časopisima sličnih institucija iz zemlje i inostranstva PDH prima niz vrijednih historijskih časopisa koji su pohranjeni u biblioteci Odsjeka za povijest na Filozofskom fakultetu i stoje na raspolaganju ne samo članovima tog Odsjeka nego i svim članovima društva. Ova zamjena, tj. časopisi kao i knjige koje već godinama PDH dobiva u zamjenu za »Historijski zbornik«, pridonosi i boljem radu nastavnika na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta, jer sredstva s kojim spomenuti Odsjek raspolaže za nabavku knjiga i časopisa jedva dostaju za kupnju knjiga i časopisa domaće historiografske produkcije.

U spomen zaslužnom članu našeg društva i uglednom historičaru, bivšem profesoru Filozofskog fakulteta dr J. Matasoviću, Povijesno društvo Hrvatske izdalo je ove godine »Spomenicu Josipa Matasovića« (urednik Igor Karaman). Određeni broj primjeraka te knjige Društvo je poklonilo Filozofskom fakultetu u Zagrebu i Arhivu Hrvatske, a svakoj podružnici dostavit će dva besplatna primjerka te knjige. Članovi Društva moći će pod povoljnim uvjetima naručiti »Spomenicu« preko podružnica.

Prema odluci Upravnog odbora Hrvatske formirana je redakcija sa zadatkom da publicira »Zbornik Jaroslava Šidaka« kao izvanredno izdanje Povijesnog društva Hrvatske u povodu 70. godišnjice života tog istaknutog i zaslužnog člana Društva. Pripremni radovi su u toku, a »Zbornik« bi potkraj 1974. trebao izaći iz tiska.

E) RAD PODRUŽNICA POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

1. **PODRUŽNICA ZA ISTRU PDH U PULI.** — U svom izvještaju podružnica ističe poteškoće s kojima se susrela u realizaciji svog programa. Međutim, sve su one prebrođene, pa je podružnica u proljeće 1972. počela normalno raditi i okupila veći broj historičara iz Pule, Rovinja i Labina, a želi uključiti u rad i drugove iz Pazina, Poreča, Buzeta i Bujštine. Ostvarila je plodnu suradnju sa Zavodom za unapređenje osnovnog obrazovanja i organizirala nekoliko zapaženih predavanja za nastavnike i profesore iz Pule s tematičkom pretežno iz NOB-e. Kao godišnju članarinu podružnica je odredila 25 nd. Uz »Jadranski zbornik« svaki član obavezno kupuje i »Historijski zbornik«. U svom daljem radu podružnica će nastaviti suradnju sa zavodima i svojom središnjicom u Zagrebu, a posvećivat će i nadalje brigu usavršavanju svojih članova i propagandi historijskih knjiga i časopisa.

2. **PODRUŽNICA ŠIBENIK.** — Iako je podružnica Povijesnog društva u Šibeniku imala i financijskih i drugih teškoća, ona se u posljednje vrijeme organizaciono sredila i povezala s društveno-političkim organizacijama i marksističkim klubom u Šibeniku. U suradnji s tim klubom podružnica je planirala niz korisnih predavanja a svoje veze proširila je na Društvo prijatelja šibenskih starina i mjesni aktiv nastavnika povijesti. Ona je organizirala i skupne posjete značajnim povijesnim lokalitetima na svom području, a neki istaknuti historičari održali su u Šibeniku zapažena predavanja (H. Matković i M. Gross). Umjesto ranijih 20 članova podružnica ima danas 30 članova.

3. **PODRUŽNICA ZADAR.** — Do rujna 1972. podružnica nije bila aktivna, ali se od listopada stanje organizaciono sredilo. Istaknuti članovi podružnice održali su za nastavnike nekoliko predavanja (D. Foretić, I. Petricioli, Stj. Antoljak i Radulović). Treba osobito istaknuti da u okviru podružnice djeluje sekcija mladih povjesničara, u koju su učlanjeni studenti Filozofskog fakulteta u Zadru. Sekcija je organizirala predavanje posvećeno velikoj hrvatsko-slovenskoj buni i uspješni izlet u Nin.

4. **PODRUŽNICA PAKRAC.** — Iako mala, podružnica u Pakracu veoma je aktivna u svom radu. Podružnica održava odlične veze sa središnjicom. Njeni članovi redovno sudjeluju u svim aktivnostima Povijesnog društva Hrvatske. Podružnica uredno plaća članarinu i zainteresirana je za edicije Društva.

5. **PODRUŽNICA PDH OTOKA KRKA.** — Danas najaktivnija podružnica Povijesnog društva Hrvatske djeluje na otoku Krku. Članovi podružnice, osnovane 26. travnja 1969, žive i rade osim Krka u Rijeci i Zagrebu. Od osnivanja do 1973. podružnica je organizirala ove aktivnosti:

a) izdavački rad; b) znanstvena i stručna savjetovanja; c) izložbe; d) proslave; e) spomen-obilježja; f) predavanja i g) stručne izlete.

Impozantan je izdavački rad te podružnice. Do sada je objavila pet svezaka Krčkog zbornika u nakladi od 2000 primjeraka, za koji je interes velik. To je izvanredan uspjeh za takvu vrstu izdanja. Zasluge za to pripadaju u prvom redu uredniku prof. P. Strčiću.

Među znanstvenim savjetovanjima koje je podružnica organizirala spominjemo savjetovanje održano u listopadu 1971. u suradnji s Društvom arhivista Hrvatske, posvećeno 30-godišnjici revolucije, zatim naučni skup u povodu 300-godišnjice smrti pjesnika F. Frankopana i 100-godišnjice prve čitaonice na Krku.

Surađujući s brojnim institucijama podružnica je organizirala 8 izložbi: Krčki pejzaži, otok Krk u hrvatskoj literaturi, Vrbnik u literature, život i djela P. Rittera-Vitezovića itd.

Predstavnici podružnica glavni su inicijatori i realizatori proslave važnih godišnjica na Krku. Tako je obilježena 30-godišnjica oslobođenja i 100-godišnjica čitaonice Vrbnik, 100-godišnjica rođenja F. Supila (u Rijeci), 100-obljetnica prvoga hrvatskog tabora u Istri i na Kvarnerskim otocima. 50-godišnjica prvog sekretara SKOJ (u Krku) itd. Podružnica je organizirala 14 predavanja, a predavači su bili istaknuti istraživači iz Zagreba, Rijeke, Krka. Osobito su zapažena predavanja posvećena dosad slabo obrađenom području — povijesti radničkog pokreta i narodnooslobodilačkog rata na otoku Krku.

Članovi podružnica surađuju s društveno-političkim organizacijama krčke komune. Politička tijela na otoku ocijenila su djelatnost podružnice vrlo pozitivno.

6. PODRUŽNICA ČAKOVEC. — Iako je izvještaj podružnice Čakovec veoma kratak, njezina je aktivnost velika. Podružnica broji 30 članova. Članovi podružnice organizirali su učeničko takmičenje u čast 400-obljetnice hrvatsko-slovenske seljačke bune. Podružnica je izdala Međimurski kalendar a u priprema »Biografije zaslužnih boraca iz NOB-e« i »Povijest Međimurja«.

7. PODRUŽNICA PD HRVATSKE, ZAGREB. — Godine 1967. i 1968. održani su brojni sastanci članova te podružnice. Članstvo je u većem broju učestvovalo u seminarima i znanstvenim skupovima koje je organiziralo Povijesno društvo Hrvatske. U okviru jubilarnih proslava važnih događaja iz naše bliže revolucionarne prošlosti podružnica je organizirala predavanja, izložbe, prikazivanje filmova i seminare. Spomenutih godina akcije podružnice bile su uglavnom posvećene jubileju 50-godišnjice oktobarske revolucije i 50-godišnjice stvaranja prve jugoslavenske države te 25-godišnjici oslobođenja Istre i II zasjedanja AVNOJ-a. Tom prilikom održali su F. Čulinović, D. Šepić, M. Gross i M. Brandt zapažena predavanja.

U zajednici za Zavodima za unapređenje osnovnog i srednjeg obrazovanja SR Hrvatske, podružnica je sudjelovala u organizaciji seminara za nastavnike u Osijeku.

U toku 1969. podružnica je sudjelovala u proslavi 20-godišnjice Povijesnog društva Hrvatske i izlazenja njegova znanstvenog časopisa »Historijskog zbornika«. U okviru seminara »XX st. u našoj povijesti« održana su brojna interesantna predavanja.

U 1970. godini zagrebačka podružnica aktivno je obilježila 100-godišnjicu rođenja Lenjina i 25-godišnjicu oslobođenja naše zemlje i grada Zagreba.

Sličnu aktivnost je podružnica nastavila u periodu od 1971—73. Članovi podružnice prisustvovali su 1972. međunarodnom kulturno-povijesnom skupu »Mogersdorf« u Mađarskoj i na svim ostalim znanstvenim skupovima koje je organiziralo Povijesno društvo Hrvatske.

Velik broj članova te podružnice sudjelovao je i u uspjelom ljetnom terenskom seminaru »Tragom velikih bitaka u NOR-u«, održanom od 26. VI do 3. VII 1972. Obilazeći mjesta herojske epopeje na Sutjesci i Neretvi nastavnici su uz prikladna predavanja uvjerljivo osjetili veličinu NOR-a.

U ovom kratkom izvještaju nije, dakako, moglo biti obuhvaćeno bogatstvo različitih oblika koje je u svom plodnom radu primijenila Zagrebačka podružnica. No ona sa svojih 80 članova u školama i znanstvenim institucijama raspolaže kvalitetnim kadrom potrebnim za budući još uspješniji rad, ne samo njezin nego i čitavog Povijesnog društva Hrvatske.

Rezimirajući rezultate rada u proteklom periodu moramo na kraju istaći da je

- a) PD Hrvatske postiglo značajne uspjehe na unapređivanju historiografije svojom zapaženom izdavačkom djelatnošću i održavanjem uspjelih skupova, i da
- b) Društvo, na žalost, nije potpuno izvršilo svoju zadaću da pomogne nastavnicima, no ono se u okviru svojih mogućnosti borilo da ispuni i taj zadatak.

U narednom periodu Povijesno društvo Hrvatske treba da:

- a) oživi rad podružnica i uspostavi zajedničku suradnju;
- b) povede borbu za sigurnije materijalne izvore kao osnovu za kvalitetniji rad Društva;
- c) uspostavi još bolju suradnju sa Zavodima za unapređenje obrazovanja SR Hrvatske;
- d) organizira znanstvene skupove i surađuje s povjesničarima iz bratskih republika i susjednih zemalja, te
- e) nastoji da brojna povijesna izdanja, među njima i »Historijski zbornik«, nađu put u biblioteke naših škola, kako bi nastavnici mogli bolje pratiti nove rezultate naše historiografije i tako potpunije zadovoljili svojoj odgovornoj dužnosti.

Ivan Kampuš

PRILOZI

I

IZJAVA UPRAVNOG ODBORA POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

(Vjesnik, Zagreb, 31. III 1970.)

U knjizi koju je ovih dana pod naslovom »Tragedija hrvatske historiografije, O falsifikatorima, birokratima, negatorima itd. ... itd. hrvatske povijesti« objavio Z. Kulundžić i koja se najvećim dijelom odnosi na poznati autorov spor s povjesničarima književnosti, slavistima i bibliotekarskim stručnjacima oko kosinjske tiskare, sadržan je između ostalog i pokušaj diskreditiranja cjelokupne poslijeratne hrvatske povijesne znanosti. Budući da je Kulundžić prikazao rad hrvatskih historičara posve iskrivljeno, Povijesno društvo Hrvatske smatra svojom dužnošću da ovom izjavom osudi i odbaci sve insinacije kojima pisac nastoji omalovažiti napore naših povjesničara i negirati njihov doprinos hrvatskoj kulturi. To je potrebno uraditi i zbog toga što Kulundžić zloupotrebljava nacionalne osjećaje naše javnosti.

S obzirom na Kulundžićevu tvrdnju da hrvatska historiografija znatno zaostaje za historiografijom u svim ostalim republikama, potrebno je ukazati na to da je hrvatska povijesna znanost u toku posljednjih dvadeset i pet godina obrađivala čitav niz novih istraživačkih područja te da je pokazala veliku aktivnost usprkos nepovoljnim uvjetima. O tome govori znatan broj objavljenih rasprava u časopisima, zbornicima radova pojedinih povijesnih instituta, zasebno izdane monografije i zbirke izvora; o tome govori i aktivno sudjelovanje hrvatskih povjesničara na brojnim međunarodnim skupovima i kongresima, njihova predavanja na stranim sveučilištima i naučnim institucijama, njihovo učešće na kongresima jugoslavenskih historičara i na seminarima za nastavnike povijesti u Hrvatskoj.

Kulundžić nastoji izvrgnuti ruglu *Historijski zbornik*, organ PDH, s tvrdnjom da se štampa u »tragikomično niskoj nakladi« jer ga zdravi narodni instinkt odbija. *Historijski zbornik* je znanstveni časopis namijenjen stručnjacima a ne popularizaciji nauke i tiska se u 1000 primjeraka. I drugi jugoslavenski povijesni časopisi tiskaju se u približno istoj nakladi. Da bi se uz tu nakladu i visoke tiskarske troškove omogućilo izlaženje *Historijskog zbornika*, prof. dr J. Šidak, glavni urednik časopisa, obavlja besplatno ne samo redakcijski već i lektorski posao a 178 autora objavilo je u njemu svoje priloge uz simbolički honorar. U *Historijskom zborniku* prvi put su ugledali svjetlo znanstveni prvijenci niza hrvatskih historičara. Oko 100 primjeraka *Historijskog zbornika* šalje se u zamjenu za časopise srodnih naučnih institucija. Tako je u toku 20 godina stvorena knjižnica PDH a časopisi dobiveni u zamjenu nalaze se u sastavu knjižnice Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta. Zahvaljujući toj zamjeni stručnjacima stoje na raspolaganju publikacije koje inače, uslijed nedostatka novčanih sredstava, ni Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta ne bi mogao nabaviti. Primjerci *Historijskog zbornika* ne dijele se članovima PDH besplatno, kako to Kulundžić neistinito

tvrdi, nego je cijena časopisa uključena u članarinu. Uredništvu stalno pristižu narudžbe iz zemlje i inozemstva kojima ono ne može udovoljiti zbog rasprodanih godišta.

Ocertavši namjerno hrvatsku historiografiju u najmračnijim bojama, Kulundžić pokušava da za tu njenu »tragediju« optuži J. Šidaka kao »vrhovnog komandanta« i »svestranog i isključivog rukovodioca hrvatske historiografije unazad četvrt stoljeća«. Nije potrebno da PDH ovdje brani ličnost J. Šidaka od svih Kulundžićevih insinucija. Želimo samo upozoriti na netačnost nekih autorovih tvrdnji kada npr. piše: »Godine 1945. za rukovodioca hrvatske historiografije, za predsjednika *Hrvatskog povijesnog društva*, za urednika *Historijskog zbornika* i za faktotuma za sva pitanja s tog društvenog sektora proglašen je dr Jaroslav Šidak, čovjek koga je kraj Drugog svjetskog rata zatekao na položaju docenta za hrvatsku povijest na Filozofskom fakultetu zagrebačkog sveučilišta«. Sam Kulundžić kaže da je pisao na osnovu pamćenja, ali mu to nije smetalo da prelazeći preko prezrene »faktografije« izgradi Šidakovu sliku kao zloduha hrvatske historiografije na neispitanim tvrdnjama. Povijesno društvo Hrvatske osnovano je god. 1947. a njegov prvi predsjednik bio je prof. dr Grga Novak, *Historijski zbornik* počeo je izlaziti tek god. 1948. J. Šidak bio je predsjednik Povijesnog društva Hrvatske samo tri godine, a katedru za hrvatsku povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu preuzeo je tek prije deset godina (od god. 1946. predavao je opću povijest novog vijeka, a od 1958. i hrvatsku povijest novog vijeka).

Hrvatska historiografija zabilježila je nesumnjivo značajne uspjehe i rezultate a to sve bez ikakvog »vrhunskog komandanta« ili »generalisimusa«. Zato Upravni odbor PDH s ogorčenjem osuđuje Kulundžićevu tvrdnju da je hrvatska historiografija imala poslije 1945. u Šidaku nekakvog »generalisimusa« (pod tim se pojmom ipak ne može obuhvatiti Šidakova svestrana pomoć mladim znanstvenim radnicima!) a napose Kulundžićev beskrupulozni i besprimjerni postupak da se pred javnošću pokuša zatajiti postojanje drugih faktora i povijesnih institucija na rad kojih niti Povijesno društvo Hrvatske niti J. Šidak nisu imali nikakve ingerencije. Kvalificirana ocjena dosadašnjeg razvitka hrvatske povijesne znanosti može se dati samo onda ako ona obuhvati sve te činjenice.

Hrvatska historiografija ima nesumnjivo znatnih teškoća koje su dobrim dijelom posljedica i još neriješenih pitanja organizacije znanstvenog rada. Na kraju, kada je već riječ o »tragediji« — tragedija bi uistinu bila kada bi i najmanji dio naše javnosti bio spreman identificirati bilo čiji osobni interes sa stvarnim interesima cjelokupnog hrvatskog naroda.

Tajnik:
Ivan Kampuš

Predsjednik:
Mirjana Gross

II

IZJAVA UPRAVNOG ODBORA POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE
(Vjesnik, Zagreb, 18. XI 1971.)

Površne, paušalne i uopćene ocjene i osude intelektualnog rada bile su nekada vrlo česta pojava u nas. Nadali smo se da će takvi postupci nestati u procesu razvoja našeg samoupravljačkog društva. Na žalost, u posljednje vrijeme ponovo se s različitih strana javljaju neodgovorne izjave kojima je historiografija glavna meta.

Položaj u kojem se hrvatska povijesna znanost nalazi s obzirom na izvore, pobude i namjere tih osuda upravo je paradoksalna. S jedne joj se strane predbacuje anacionalnost i gaženje »nacionalnih svetinja«, a istodobno se s druge strane toj istoj historiografiji u cjelini, bez ikakva diferenciranja, pripisuje konzervativnost i građansko-nacionalistička usmjerenost! Jasno je, dakle, da ove osude nemaju nikakve veze sa stvarnim stanjem i problemima povijesne znanosti.

Između ostaloga se tvrdi da hrvatska historiografija zanemaruje povijest NOB-e; da previše pažnje poklanja obradi starijih povijesnih razdoblja; da zapušta istraživanje povijesnih pojava koje su zajedničke za više jugoslavenskih naroda ili za sve njih; da zbog tih razloga zanemaruje obradu hrvatsko-slovenske seljačke bune 1573, da »klerikalci« drže katedre povijesti na Hrvatskom sveučilištu.

Nasuprot tim tvrdnjama činjenice govore da se istraživanju najnovije povijesti i NOB-e pridaje veća pažnja negoli ostalim povijesnim razdobljima; da su mnoge važne pojave iz starije prošlosti slabo izražene, da postoje teškoće pri izradi sinteze hrvatske povijesti; da se zajedničkoj povijesnoj problematici jugoslavenskih naroda poklanja dostojna pažnje; da se upravo hrvatsko-slovenska seljačka buna g. 1573. obrađuje s najviše studijskih priprema i organiziranosti te da se, pri tom, uspostavlja suradnja sa slovenskim povjesničarima, da se, dakle, doista sustavno priprema jubilarna proslava 400-godišnjice bune u 1573. g., a u njenu sklopu i međunarodni znanstveni skup o pokretima na hrvatskom selu; da je apsurdna tvrdnja kako se na povijesnim katedrama Sveučilišta nalaze nekakvi »klerikalci«.

Kritičari s različitih strana ne prate rad hrvatskih povjesničara i ne čitaju povijesna izdanja pa, prema tome, »ocjenjuju« nešto što uopće ne poznaju. Posljedice tih metoda, napada i osuda »historiografije« od službenih i drugih faktora mnogostruke su. U javnosti se izaziva zbunjenost i nepovjerenje prema onome što povijesna znanost stvarno jest. Otvaraju se vrata svakovrsnim proizvoljnim i štetnim tumačenjima povijesnih zbivanja i otežava se društvena funkcija historiografije. Stvara se više nego teška atmosfera za uspješno rješavanje akutnih pitanja nastave povijesti i za položaj nastavnika. Ponekad se povjesničari diskriminiraju i onemogućava im se sudjelovanje u javnim proslavama povijesnih događaja. Ugrožen je rad i materijalni položaj povijesnih znanstvenih institucija koji je ionako težak.

Povijesno društvo Hrvatske želi naglasiti neodgovornost javnih osuda bilo koje znanstvene discipline u cjelini, a u ovom slučaju hrvatske historiografije, i odlučno prosvjeduje protiv takvih metoda i protiv pritisaka otkud god oni dolazili.

Povijesno društvo Hrvatske prosvjeduje protiv brzopletih i neargumentiranih izjava koje imaju tendenciju da proglase bilo kakva i bilo čija piskaranja i predavanja o povijesnim temama — historiografijom, pa se s takvim neodgovornim tumačenjima povijesnih pojava obračunavaju napadima na povijesnu znanost i dezavuiranjem hrvatskih povjesničara u cjelini.

Nasuprot neozbiljnim i nekad zlonamjernim izjavama Povijesno društvo Hrvatske želi kritiku historiografije i rada povjesničara znanstvenih radnika i nastavnika koja bi bila osnovana na činjenicama, a stvarala bi potrebnu atmosferu i bolje uvjete za uspješniji razvoj znanstvenih istraživanja, nastave povijesti i popularizacije rezultata istraživanja. Povijesno društvo Hrvatske odlučno će se boriti za normalne uvjete rada na području historiografije i nastave povijesti.

Tajnik:
Ivan Kampuš

Predsjednik:
Mirjana Gross

III

PISMO GRUPE POVJESNIČARA

drugu Mirku Božiću, predsjedniku Prosvjetno-kulturnog vijeća Sabora SRH
(Vjesnik, Zagreb, 28. IV 1970.)

Poštovani druže predsjedniče,

u povodu odjeka nedavno objavljenog pamfleta Z. Kulundžića u Prosvjetno-kulturnom vijeću Sabora, potpisnici ovog pisma — grupa hrvatskih povjesničara, slobodni smo da Vam saopćimo svoje gledište.

U pamfletu Z. Kulundžića »Tragedija hrvatske historiografije« izneseni su neutemeljeni, ali veoma teški napadi i političke insinucije protiv hrvatske historiografije.

Iako taj pamflet ne zavređuje pozornost stručnih krugova, jer se autor u njemu potpuno diskvalificirao za svaki iole ozbiljniji razgovor o problemima hrvatske historiografije, ipak radi pravilnog obavješćivanja Vas i naše javnosti smatramo potrebnim da iznesemo neka svoja zapažanja.

Z. Kulundžić na polemički nedopustiv način, neupućeno i nekvalificirano govori o današnjem stanju historiografije i tako dovodi u bludnju neobavješteni dio naše javnosti. Ne poznavajući probleme, stvarne teškoće, metode znanstvenog rada, niti rezultate hrvatske historiografije, Z. K. prezentira javnosti iskrivljenu i krivotvorenu njezinu sliku. On, dapače, nije uočio niti raspravljao o stvarnim problemima hrvatske historiografije, nego je pod pretencioznim naslovom pokušao riješiti osobni problem, iako u znanosti ne smije biti osobnih problema. Z. K. izašao je sa svojim pamfletom upravo u trenutku kada se već može pratiti ubrzani razvoj historiografije, kad je počela djelovati povećana skupina povjesničara mlađe generacije i kada su u toku pozitivne akcije da se organizacijska podloga historiografije postavi na čvrst temelj i njezin razvoj zacrti za duže vrijeme, a nije izašao ranije kada je problema bilo mnogo više, a sila i mogućnosti mnogo manje. Ističemo da Z. K. svojom knjigom nije pogodio bit današnjeg stanja u historiografiji, nego je tendenciozno izabrao put osobnih napadaja te da je, ne predloživši ništa pozitivno i konkretno, jednostavno pozvao na stanoviti progon pod pojednostavljenim i zavodljivim parolama. To je, naravno, moglo izazvati samo nedoumicu i pridonijeti neobavještenosti. Njegov je pamflet samo još jedan primjer kako neriješeni problemi pružaju mogućnost za ekscesivne i neodgovorne istupe, koji ne mogu riješiti probleme.

Kakvo je dakle, današnje stanje u hrvatskoj historiografiji?

Hrvatska historiografija dala je do danas nesumnjivih rezultata. Tu su svesci rasprava, tu su monografije, polemike, recenzije, savjetovanja i skupovi. Pri tom ne smijemo smetnuti s uma da je hrvatska historiografija nakon oslobođenja u mnogočemu pošla iz početka. U tom periodu u našoj historiografiji otvoreno je toliko novih polja istraživanja, toliko novih problema i potreba novih interpretacija, da će trebati još vremena dok koliko-toliko monografijama ne prekrijemo naših tisuću i tri stotine godina, te damo i nove sinteze.

Hrvatski povjesničari dužni su svojem narodu, svim jugoslavenskim narodima a i znanstvenim krugovima pružiti znanstvene i popularne sinteze, te valjane povijesne knjige i udžbenike hrvatskoj djeci i omladini.

Hrvatska historiografija može ići jedino stazom znanstvene akribije i težnje za postizanjem što trajnijih znanstvenih rezultata, marksistički fundiranih i interpretiranih. Idući tim putem ona se mora držati činjenica i tumačiti uzroke i posljedice toka hrvatske povijesti, a ne preuveličavati ili omalovažavati povijest svojega naroda. Zadaća je hrvatske historiografije da da svestranu analizu prošlosti svoga naroda i njen objektivan i istinit prikaz. Takvu povijest traži i treba svaki narod i nije moguće da bi hrvatski narod od svojih povjesničara tražio obmane i lažan sjaj. Jedino tako narod može spoznati sama sebe, a hrvatski povjesničari izvršiti svoj znanstveni i rodoljubni zadatak. Pri tom želimo naglasiti da hrvatski povjesničari ne bježe od objektivne i svrsishodne kritike, te da svaki od njih sam pred javnošću odgovara za svoja stajališta i znanstveni rad.

Današnji problemi hrvatske historiografije proizlaze iz njezina općenitog položaja u društvu, a sastoje se u materijalnim i organizacijskim prilikama rada, te uskoj kadrovskoj bazi. Oni nikako ne proizlaze iz djelatnosti jednog čovjeka, kako je neistinito javnosti prikazano, to više što u SR Hrvatskoj postoji nekoliko središta historiografskog rada. Doduše, najlakše je napasti jednog čovjeka. Katkada to ima i odjeka. Unatoč svemu, takvi napadaji nikad ne bi smjeli prekoračiti granice značaja, poštenja i časti. Etika i istina su *leges supremae*, a sve ostalo naše krhke egzistencije koje ne mogu nadživjeti probleme i činjenice.

U Kulundžićevu pamfletu, među ostalim, oklevetan je i prof. J. Šidak. Kad je na ovakav način napadnut jedan čovjek, što god odgovorio i dokazivao — kao što je to prof. Šidak javno i učinio — neupućeni bi u nešto od toga mogli i povjerovati. Stoga mi potpisnici želimo ustati u obranu njegova učenjačkog, profesorskog i rodoljubnog lika.

Što se tiče produktivnosti, poznato je da se u znanosti nikad ne pita koliko, nego kako, ne tko, nego što. Poznato je da povjesničari ostavljaju neizbrisiv trag po jednoj knjizi ili raspravi, a da mnoge grafomane guta zaborav, te da njihove knjige čuvaju knjižnice ne zbog sadržaja, nego iz pijeteta prema kulturnom fenomenu knjige.

Želimo istaknuti uzoran i odgojni rad prof. Šidaka, njegovu nesebičnu pomoć pri izradi diplomskih, magistarskih i doktorskih radova, njegova predavanja s novim podacima i ocjenama, njegovu znanstvenu preciznost i temeljitost, njegovo dvadesetogodišnje uređivanje *Historijskog zbornika* u kojem su objavljeni prvijenci mnogih današnjih hrvatskih povjesničara koje je u njihovu razvoju bodrio, pomagao, pa i otkrivao.

Svjesni smo da je prof. Šidak odgajao i nas mlađe generacije u duhu znanstvene istine, ljudskog i znanstvenog poštenja, u smislu marksističke interpretacije povijesti i potreba našeg društva.

Ističemo da je prof. Šidak nizu najvažnijih problema hrvatske povijesti dao nova znanstvena tumačenja, te se danas ne može zamisliti interpretacija hrvatske povijesti, a da se ne uzmu u obzir rezultati do kojih je on došao.

Iako se mnoge institucije bave proučavanjem hrvatske povijesti, upravo su prof. Šidak i njegovi suradnici dali prvu našu sintezu kraćeg, ali i značajnog razdoblja u prošlosti hrvatskog naroda i to na čitavom njegovu etničkom području.

Stoga možemo mirne duše kazati da su zasluge prof. Šidaka za razvoj hrvatske historiografije velike. Na svečanom skupu u povodu 20-godišnjice Povijesnog društva Hrvatske u siječnju 1969, oko 500 prisutnih nastavnika i ostalih povjesničara aklamacijom je odobrilo priznanje koje je Upravni odbor PDH javno izrazio prof. Šidaku za njegov izvanredni prinos u okupljanju mladih znanstvenih radnika i u razvoju hrvatske historiografije.

Prof. Šidak odgojio je hrvatske povjesničare kojima su bliske potrebe njihova naroda i koji ne omalovažuju hrvatsku povijest. Stoga mi potpisnici odlučno odbacujemo insinucije koje je Z. K. uputio mlađoj generaciji hrvatskih povjesničara, optužujući je kao nakupinu nesposobnjakovića i negatora koji se bave »perifernim problemčićima«.

U krugovima povjesničara intenzivno se raspravlja o problemima hrvatske historiografije, poduzimaju se konkretne akcije i daju prijedlozi o njenom unapređenju. S tim problemima upoznati su također mjerodavni faktori. Osnivanje i organizacija instituta za noviju nacionalnu povijest, bolje osiguranje materijalne baze znanstvenog rada i izdavačke djelatnosti, smišljenije programiranje kadrovske politike i grananje katedri prema zahtjevima moderne povijesne znanosti, redovito stipendiranje hrvatskih povjesničara u zemlji i inozemstvu — sve su to pitanja koja su, ponavljamo, davno potaknuta i raspravljana u stručnim krugovima. Hrvatski povjesničari imaju snagu da ih sami pokrenu i uz pomoć društvenih faktora uspješno riješe.

Znamo da Vijeće Sabora, kojem Vi predsjedavate, kao i Izvršno vijeće ne mogu ulaziti u rasprave o znanstvenim problemima. Ovim pismom želimo samo bolje informirati Vas i našu javnost o nekim problemima i potrebama naše historiografije.

Potpisnici pisma: Adamček Josip, asistent Filozofskog fakulteta u Zagrebu; *Androić Mirko*, direktor Historijskog arhiva u Varaždinu; *Bertoša Miroslav*, asistent Sjeverojadranskog instituta JAZU, Rijeka; *Boban Ljubo*, docent Filozofskog fakulteta u Zagrebu; *Butić Jelić Fikreta*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Crnković Nikola*, predavač Pedagoške akademije, Rijeka; *Čizmić Ivan*, Matica iseljenika Hrvatske; *Dimitrijević Kolar Mira*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Doklešić Ljubiša*, docent Filozofskog fakulteta, Zagreb; *Drašković Blagota*, prosvjetni savjetnik, Zagreb; *Giron Antun*, kustos Muzeja revolucije, Rijeka; *Janjatović Bosiljka*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Jelić Ivan*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Kampuš Ivan*, sveučilišni predavač, Filozofski fakultet, Zagreb; *Krizman-Lengel Narcisa*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Kurelac Miroslav*, Historijski institut JAZU, Zagreb; *Labinjanin Gollano*, direktor gimnazije »O. Keršovani«, Pazin; *Lovrenčić Rene*, docent Filo-

zofskog fakulteta, Zagreb; *Macan Trpimir*, profesor, Zagreb; *Matković Hrvoje*, prosvjetni savjetnik, Zagreb; *Oštrić Vlado*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Oštrić Koprivica Stanislava*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Pavličević Dragutin*, direktor gimnazije, Petrinja; *Rajčević Vojo*, Institut za historiju radničkog pokreta, Zagreb; *Raukar Tomislav*, asistent Filozofskog fakulteta, Zagreb; *Stančić Nikša*, kustos Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb; *Strčić Petar*, asistent Sjeverojadranskog instituta JAZU, Rijeka; *Tomac Elza*, Institut za historiju radničkog pokreta Zagreb; *Valentić Mirko*, kustos Povijesnog muzeja Hrvatske, Zagreb.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXV—XXVI

1972—73

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb